

Tény-Kép

Ricz András

A határon átívelő programok hatásai Vajdaság területi fejlődésére – az ezeken alapuló területi együttműködések továbbfejlesztésének lehetőségei

A tanulmány arra a kérdésre keresi a választ, hogy a határon átnyúló programok keretében a Vajdaságban lehívásra került Uniós források a területi fejlődés mely szegmenseit érintették és milyen kézzelfogható eredménnyel jártak a vajdasági lakosság számára.

Kulcsszavak: Vajdaság, határon átnyúló támogatások, területi fejlődés.
JEL-kód: R58, O20.

Bevezetés

Az Európai Unió terület- és szomszédságpolitikájának lényege a leszakadó térségek felzárkóztatása, legyen szó új uniós tagállamról, vagy oda igyekvő, esetleg csak az Unióval szomszédos területről. Szerbia, és ezen belül a korlátozott autonómiával rendelkező Vajdaság ebből a szempontból speciális helyzetben van. A tartományt északról a „rég” uniós tag Magyarország, keletről a „nem olyan régi” uniós tag Románia határolja, nyugatról pedig Horvátország a szomszédja, amely tagjelölti státuszban jelenleg is (előrehaladott) csatlakozási tárgyalásokat folytat az Európai Unióval. Az Európai Unió célja e térséggel egyértelmű: elorszássítani mindenféle határt, összhangban a regionális politikával, melyben a szomszédságpolitikának, mint lehetséges fejlesztési és kapcsolatépítő intézkedésnek kiemelt szerepe van.

A fennálló helyzetben Szerbia célja nem lehet más, mint az integrációs folyamat felgyorsítása, annak érdekében, hogy minél előbb az Unió teljes jogú tagjává váljon, és ne egy zárványként egzisztáljon Kelet-Európa térképén.

A szerbiai rendszerváltás után az Európai Unió még a 2003-as programozási évben megadta a lehetőséget a tartomány számára, hogy 2004 és 2005 folyamán a Phare CBC program keretében fejlesztési forrásokat hívjon le szomszédsági közös pályázatok által. Majd 2006-tól ezidáig az Interreg programok segítségével további felzárkóztató támogatásokhoz jutottak a Magyarországgal és Romániával határos kistérségek.

A 2007-2013-as programozási periódusban Szerbia számára az IPA program keretében biztosítottak fejlesztési forrásokat. E források már nem csak Vajdaság, hanem Szerbia és minden szomszédja számára elérhetővé váltak, illetve országon belüli fejlesztéseket is lehetővé tesznek. A Vajdaság több vonatkozásban is érintett: nyugatról Horvátországgal, valamint délen egy kis határszakaszon Bosznia-Hercegovinával is indulhatnak közös projektek. A kör tehát bezárult, a tartományt szinte minden oldalról uniós tagállamok veszik körül, és ha nem is jut el oda a közeljövőben az ország, hogy tagjelölti státust kapjon, és megnyíljon számára az előcsatlakozási alap mind az öt komponense, a határon átívelő komponenssel a teljes területét lefedi. Nincs a tartománynak olyan közege, amely valamelyik határon átívelő programban ne venne részt (sőt mind egyik – ha csak kapcsolódó területként is – legalább két programban vesz részt).

A dolgozat célja, hogy választ adjon arra a kérdésre, hogy Vajdaság, a vajdasági lakosság számára az uniós források hoztak-e kézzel fogható eredményeket, illetve hogy megvizsgálja, hogy az eddig lezajlott programok mennyire voltak eredményesek ebből a szempontból, illetve a

területi együttműködés új eszközeit (EGTC/ECG) milyen módon tudják a térségben a területi fejlesztés szolgálatába állítani.

Vajdaság kapcsolatai a határon túli szomszédos régiókkal

Kapcsolatok a magyar-szerb határ két oldalán lévő területek között

Vajdaság Autonóm Tartomány és a Dél-Alföldi régió kapcsolata a földrajzi közelségnek és a történelmi hagyományoknak köszönhetően nagyon szoros. Még nem is beszélhettünk sem Dél-Alföldi régióról, sem Vajdaságról, amikor a két térség egyes részei már egy szerves egységet alkottak a történelmi Magyarország, majd pedig az Osztrák-Magyar Monarchia keretében. Az első világháború utáni határhúzásig Bács-Bodrog, Csongrád, Torontál, Csanád vármegyék az akkori ország déli részét alkották. A határ meghúzásával Bács-Bodrog vármegye szinte egésze – az északi felső Bácska kivételével – az akkori Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz került hasonlóan Torontálhoz, míg Csongrád és Csanád vármegyék déli csücskei kerültek el Magyarországtól. Ezt a két régiót tehát összeköti a történelmi összetartozás és ebből fakadóan az itt élő emberek hagyományai, a rokoni, baráti kapcsolatok, valamint az a közös kultúra, amelyet a térség színes nemzeti összetétele jelképez már évszázadok óta.

Amellett, hogy a Dél-Alföldi régió és Vajdaság lakossága között nagyon szoros rokoni, baráti kapcsolatok alakultak ki az évszázadok folyamán, a gazdasági és infrastrukturális kapcsolatok is jelentősek. A két régiót összekapcsolja két folyó: a Duna és a Tisza, melyeknek jelentős közlekedési (elsősorban áru-) szállítási szerepe is van. A vízi szállítás mellett a térségen halad keresztül a X.B Európai közlekedési folyosó, amely kapcsolatot teremt Közép-Európa és a Balkán között. Röske és Horgos határátkelőjén évente több százezer utas kel át és több millió tonna áru halad mindkét irányba. E határátkelőn kívül még négy átkelő üzemel a határszakaszon, melyekből Tompa-Kelebia éjjel-nappal nyitva áll a teher és a személyforgalom számára egyaránt. A három másik átkelő csak nappal és csak a személyforgalomban áll a két ország állampolgárai rendelkezésére. A X. folyosóval párhuzamosan fut a Budapest-Belgrád vasútvonal is, melynek úgy az áru- mint a személyszállításban hasonló szerepe van mint a közútnak.

A második világháborút követő hidegháborús politikai időszak után a 60-as években kezdtek folyamatosan kialakulni és fejlődni a kétoldalú intézményesített kapcsolatok a két ország gazdasági, kulturális, önkormányzati és lakossági szférájában. A nyolcvanas évek végére ezek a kapcsolatok magas fokra értek el, amelyet elsősorban a gazdasági egymásra utaltság és közös múlt táplált.

Az 1990-es években a két ország kapcsolata a délszláv válsággal, illetve a magyarországi rendszerváltással megváltozott. Ennek fő oka a jugoszláv oldalon kereshető, az ország hivatalos politikája és az ENSZ-embargó miatt az addigi intézményesített kapcsolatok egy csapásra megszakadtak, viszont hangsúlyosabbá váltak az emberi kapcsolatok.

A magyarországi rendszerváltással, és a szabad vállalkozási lehetőséggel számos vajdasági vállalkozó indított vállalkozást Magyarországon, melyek telephelye elsősorban a mai Dél-Alföldi régió területén volt. Ezen vállalkozások közül sok ma is működik, és nem egy esetben a Magyarországon megtermelt profitot hazaviszik Szerbiába, ahol további vállalkozásokat hoznak létre belőlük, megtartva a magyarországit is, így közvetlen üzleti kapcsolatot tartanak fenn a két ország között.

A gazdasági szektor mellett a lakosság egy része is megindult Magyarország irányába. Először csak a magasabb színvonalú oktatás (középfelső, egyetem) vonzásának engedve, majd pedig már a katonai behívók elől, illetve a jobb megélhetés reményében vándoroltak át a vajdasági (nem csak magyar) lakosok Magyarországra, főleg annak déli régióiba. Ezek közül az emberek közül sokan új hazájukban maradtak, sokan visszatértek szülőhazájukba, de egy dolog közös bennük: most is összekötő kapocs szerepét töltik be a két ország, illetve a két régió között.

A kilencvenes évek közepére-végére a szerbiai helyzet normalizálódásával újra megindult az intézményi kapcsolatok fejlődése is. Számos az embargó előtti kapcsolatot megerősítették fel újra, de egyre több új kapcsolat is létrejött. Jó példa ezekre a vajdasági városok-községek partner/testvér települési viszonyai a Dél-Alföldi településekkel. Szinte nincs is olyan nagyobb település, amelynek nincs ezen a területen magyarországi testvértelepülése. Ezek a kapcsolatok a kultúra, a sport, a gazdaság és az élet számos területén fejlődnek egyre tovább, amelynek köszönhetően az elzárt vajdasági települések európai kapcsolatokat építhetnek ki. Hasonlóan gyors ütemben alakultak ki újra az intézményesített gazdasági kapcsolatok is, elsősorban a megyei és a körzeti kamarák együttműködésével, illetve a vegyes kamarák létrehozásával.

Románia és Szerbia határ menti együttműködése

A régi Jugoszlávia és Románia kapcsolatait az 1990-es évekig a két centralizált állam szomszédságpolitikája, az államközi gazdasági kapcsolatok, a Vajdaságban élő román és Dél-Erdélyben élő szerb kisebbség térbeli eloszlása és az anyaországgal kialakított kapcsolatrendszer, illetve a lakosság külföldi utazásainak időleges korlátozásai határozták meg. A bevásárló turizmus működött, de a rendszerváltásig nem volt politikai akarat a határ menti kapcsolatépítésre.

A kapcsolatok élénkítése a szerbiai rendszerváltással kezdődött meg. Ebben a délkelet-európai stabilitási egyezmény aláírása és az Európa Tanács játszott fő szerepet. Ez számos projekt koordinálásával segítette elő a térség együttműködési, stabilizációs és demokratizálódási folyamatait.

Az államközi kapcsolatok között legjelentősebb a román Munkaügyi Minisztérium és a szerbiai Munkaerő-foglalkoztatási Hivatal közötti együttműködési megállapodás, amelynek keretében közösen elemzik a munkaerőpiac működését, valamint lehetőség nyílik közös projektek végrehajtására a regionális foglalkoztatási politika figyelembevételével.

Az önkormányzatok közötti kapcsolatok Románia előcsatlakozási pozícióinak eléréséig csak a DKMT Eurorégió keretében jelentek meg. Az előcsatlakozás megnyitotta az utat elsősorban a megyék és Vajdaság mint tartomány, valamint az önkormányzatok közötti funkcionális együttműködések létrejöttére. Ebben szerb részről főleg a bánági nagyvárosok (Nagykikinda, Versec, Pancsova és Nagybeeskerek) jártak az élen, de más kisebb községek is építettek ki partneri kapcsolatokat román településekkel.

A kapcsolatok erősödése azonban elmaradt a lakossági elvárásoktól, amiben alapvető szerepet játszott a jelenleg is a rendkívül hiányos határátkelő hálózat. Az 556 kilométer hosszú határvonalon összesen 3 közúti és vasúti átkelő köti össze a két országot. E gond kiküszöbölésére a közúti infrastruktúra és a határátkelők fejlesztése a román uniós csatlakozással megkezdődött, annál is inkább, mivel a két ország határán számos olyan településpár található, melyek között csupán néhány kilométer útszakasszal és határátkelővel megoldható lenne a lakosság egymás közötti kommunikációja.

Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégió

Mind Magyarország, mind Románia irányában szerb regionális szinten az első szélesebb körű intézményesített állami kapcsolat – a protokolláris eseményeken kívül – a Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégió kialakításának ötletével indult meg. 1994-től 1997-ig tartottak a tárgyalások, amelyek során létrehozták a DKMT Eurorégiót, melynek tagjai szerb részről a Vajdaság AT, magyar részről Bács-Kiskun, és Csongrád megyék, illetve román részről Arad, Temes, Hunyad és Krassó-Szörény megyék. Meg kell jegyezni, hogy a szerbiai rendszerváltásig a szocialista vezetésű Vajdaság AT csak névlegesen vett részt a kezdeményezésben és a 2000-es évek után vált csak annak aktív szereplőjévé.

Az együttműködés célját az aláírók úgy határozták meg, hogy az fejlessze és szélesítse a helyi közösségek és a helyi önkormányzatok közötti kapcsolatokat a gazdaság, az oktatás, a művelődés, a tudomány és a sport területén – segítse elő a térség bekapcsolódását az európai integráció folyamatába.

A DKMT Eurorégió történeti léptékű feladatra vállalkozott: három ország határ menti területeinek kooperációját kívánja megszervezni annak érdekében, hogy a térség a lehető legelőnyösebb pozícióhoz juthasson a kibővülő-újraegyesülő Európa színpadán. A DKMT-ben a politikusok (az európai uniós tag Magyarország két megyéje, a szintén EU-tag Románia négy megyéje, valamint az Európai Unió csatlakozási tárgyalásokat még meg sem kezdő Szerbiához tartozó Vajdaság Autonóm Tartomány politikusai) mellett a gazdasági és tudományos élet, valamint a civil szféra képviselői dolgoznak együtt azért, hogy a határmentiség eddig tapasztalt hátrányait előnyre, lehetőséggé formálják, és helyzetbe hozzák az itt élő embereket, gazdasági szervezeteket, tudományos intézményeket és mindazon szereplőket, akik megértették, hogy csakis az együttműködés, a határok átjárhatóvá tétele lehet e térség fejlődésének záloga.

A DKMT Eurorégió hivatása a fentiekből következően három pontba sűrítendő: (1) a határon átnyúló kapcsolatok generálásával elő kell segítenie a térség versenyképességének javítását és abszorpciós kapacitásainak bővítését. (2) Támogatnia kell a hatókörében élő emberek életminőségének és életszínvonalának javítását szolgáló, valamint a határmentiségből fakadó periférikus helyzetek fől számolását is biztosító koordinált fejlesztési programok megvalósítását, mindezekkel megalapozva a térség, tartós és dinamikus gazdasági növekedésének feltételeit. (3) A Balkáni Stabilizációs egyezményben és más európai uniós alapidokumentumokban foglaltak figyelembe vételével – a multikulturális örökség megőrzése mellett – támogatnia és segítenie kell a térség demokratizálását, az intézményes kapcsolatokon túl az emberek közötti kapcsolatok létrejöttét, a demokratikus mechanizmusok elmélyítését, valamint az előítéletek és látens ellen-szenvek oldását.

Az Eurorégió stratégiájának alap gondolata a négy „i” (information, innovation, infrastructure, interrelationship), a négy folyó mentének integrációján alapszik.

Az Eurorégió-építés – mint legfontosabb feladat – a stratégia teljes célrendszerének kettős földrajzi léptékben való megfogalmazását teszi szükségessé. A belső kohéziót építő, Európára nyitott DKMT Eurorégió területi szintjén és magának az Európai Uniónak, annak a térségnek a szintjén, melybe az Eurorégió integrálódni kíván, s melyhez való viszonyát legalább olyan fontos meghatározni, mint a célok megvalósításához vezető fejlesztési programok Eurorégióon belüli területi egységekhez tartozó társadalmi-gazdasági szereplőinek feladatait.

A stratégia három ágazatra fogalmaz meg célokat: (1) a humán szférában: egy „multikulturális” minta-Eurorégióvá; (2) a gazdaság szférájában: közös érdekek fel- és elismerésére, kooperációra építő gazdasága révén az Európai Unió dél-keleti kapujává; (3) a természeti környezet szféráját tekintve pedig összehangolt, fenntartható környezetgazdálkodással Európa „Duna–Körös–Maros–Tisza ökofolyosójává” kell válnia a DKMT Eurorégióknak.

A DKMT Eurorégió működésének elmúlt évei bizonyítják, hogy a térségi kapcsolat már túllépett az azt kezdeményező önkormányzati szereplők kompetenciáin, és számos új területet érintve – a közös hírszolgáltatástól az egyetemi kutatási kooperációkig, az ifjúsági szervezetek együttes programjaitól a katasztrófavédelmi szervek működésének összehangolásáig – ma már széles az együttműködés palettája, melynek elemei egyre jobban elmélyítik, egyúttal intenzívebbé is teszik a kapcsolatokat.

A DKMT eddigi 12 éves működése során bebizonyította, hogy szükség van a munkájára, és leszögezhetjük, hogy a három régió közötti legfontosabb intézményi kapocs jelen pillanatban ez a szerveződés.

A DKMT az első olyan határon átívelő, 3 országot összekötő szerveződés, amely a térségben kézzel fogható eredményeket mutatott fel. A mögötte lévő összefogás és az az erő, amely a térség fejlesztésében megnyilvánul, még sokkal több eredmény elérésére teszi az

Eurorégiót képessé, viszont a finanszírozási források szűkössége kiemelve itt az automatikus, alapítók által utalt támogatások hiányát, akadályokat állít a további fejlődés elé.

A határon átívelő programok és azok hatásai Vajdaság területi fejlődésére

A magyar-szerb határszakaszon lezajlott programok

Teljesen új dimenziókat nyitott meg a kapcsolatok előtt az Unió szomszédsági politikája, melynek keretében már 2003-tól források nyíltak a határ két oldalán működő szervezetek részére annak érdekében, hogy közös fejlesztési projekteket valósítsanak meg.

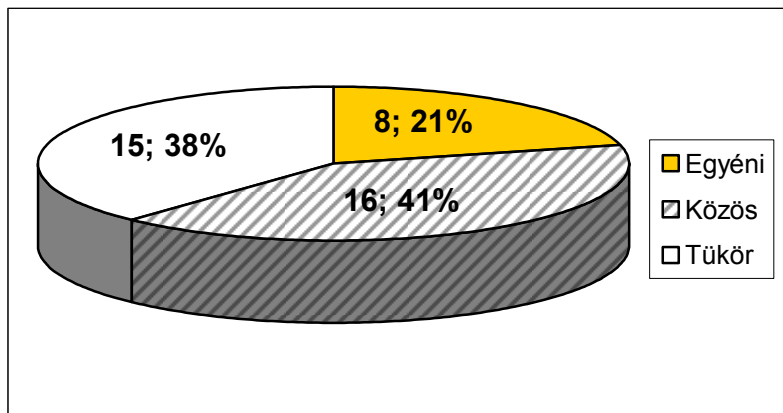
A Phare 2003-as Magyar-Szerb Kísérleti Kisprojekt Alap (PSPF – Pilot Small Projects Fund) volt ezek közül az első. Ennek átfogó célja a kisméretű, „emberek közötti” határon átnyúló természetű helyi közösségi fejlesztések támogatása, a határrégiók szereplőinek bevonásával.

A programban csak magyarországi (Csongrád vagy Bács-Kiskun megyében székhellyel rendelkező) non-profit vagy profitorientált szervezetek pályázhattak, viszont kötelesek voltak egy vajdasági partnerszervezettel rendelkezni. A projekt pénzügyi forrásával egyedül a magyarországi pályázó rendelkezhetett, viszont a projekt tevékenysége a Vajdaságban is megvalósulhatott.

A program fő támogatási területei a következők voltak: területfejlesztés, gazdaságfejlesztés, turizmus, humánforrás-fejlesztés (képzés, kulturális csere-programok), természet- és környezetvédelem. A támogatott projektek témái jól tükrözik a határon átnyúló együttműködés széles skáláját, hiszen találhatóak közöttük, többek között: oktatási és kutatási programok az agrárgazdaságban és az élelmiszeriparban dolgozók részére; kulturális csereprogramok; kétnyelvű (szerb-magyar) civil információs háló létrehozása; határon átnyúló kerékpárút építéséhez kiviteli tervek készítése; tapasztalatcsere a határrégió gazdasági együttműködésének megerősítésére; tanulmány készítése az ivóvízminőség javításáról; tehetséggondozás az iskolákban és cserekirándulások. Ha szervezetileg vizsgáljuk a nyertes projekteket, akkor a vajdasági partnerek esetében megállapítható a községi önkormányzatok túlsúlya. Az önkormányzatokat követték a civil szervezetek, majd a kamarák, s végül egy állami középiskola, illetve a tartományi kormány.

A programot elsősorban kis költségvetésű projektek lebonyolítására írták ki, ennek megfelelően, az összes támogatási keret: 600.000 euró, míg a támogatott projektek száma: 17 db volt. A program által elért főbb eredmények közül kiemelhető, hogy megvalósult az új típusú pályázati rendszer megismertetése, új kapcsolati csatornákat építettek ki a pályázók, illetve a régi csatornák megerősítésre kerültek. Létrejött az együttműködés lehetőségeinek a feltárása, ami megalapozta az Interreg programban való sikeres részvételt, illetve megkezdődhetett a nagyobb költségvetésű projektek előkészítése.

Az Interreg III.A Magyarország – Szerbia és Montenegró Szomszédsági Program (2004-2006) a Kisprojekt Alap tapasztalatait figyelembe véve jött létre. A programban Magyarország területéről Bács-Kiskun, Csongrád, Békés megyék egyikében, míg Szerbiában a Vajdaság vagy Belgrád városának területén székhellyel rendelkező szervezetek vehettek részt. Míg Magyarország esetében a non-profit szervezetek mellett profit-orientált szervezetek is pályázhattak, addig Szerbiában csak non-profit szervezetek teheték azt. A pályázók kötelesek voltak egy partner-szervezettel rendelkezni a határ másik oldaláról. A program keretében az együttműködés mértékét figyelembe véve lehetőség volt közös, tükröz-, vagy különálló projektekkel pályázni. (1. ábra)

1. ábra: A nyertes pályázatok típusának megoszlása

Forrás: Hungary/Romania and Hungary/Serbia&Montenegro, 2004-2006 Final programme evaluation

A program fő támogatási területei a következők voltak: infrastruktúra-fejlesztés, környezetvédelem, üzleti infrastruktúra-fejlesztés, vállalkozás-fejlesztés, intézmények és közösségek közötti együttműködés, kutatási együttműködés.

Az Interreg (III.A) Szomszédsági program keretében 3 pályázati kiírásra került sor.

A 2005-ös első kiírásban összesen 2 millió euró allokálásával 19 projektet támogatott a program Szerbiából, és 8 millió euró allokálásával 16 nyertes projekt valósult meg Magyarországon. A 2006-os második kiírásban ugyanazon a jogosultsági területen 4,3 millió euró finanszírozással, összesen 34 nyertest hirdettek a két országban. Ebben a kiírásban némileg módosult a szerbiai megvalósítók összetétele, elsősorban a közvállalatok hátrányára, és az önkormányzatok előnyére. (1. táblázat)

1. táblázat: Az egyes projekteket megvalósító szervezetek működési típus szerint

megvalósító szervezet típusa	nyertes projektek száma	
	2005-ös kiírás	2006-os kiírás
fejlesztési ügynökség	2	2
vízügy	1	2
önkormányzat	6	8
közvállalat	2	
non profit szervezet	4	4
oktatási intézmény	4	5

Forrás: Saját szerkesztés

Az első két kiírás a program szerint történt, a harmadik (2008-ban) viszont csak szerb önkormányzati pályázók részére tette a forrást elérhetővé, akiknek már csak névlegesen kellett bevonniuk magyar partnert. Erre azért került sor, mert az előző két kiírásból szerb részről fennmaradt még nagyságrendileg 500.000 euró, amelyet így osztottak szét.

Az első két kiírásban a nyertes projekteket tematikus szempontból a sokszínűség jellemezte, amit a pályázati kiírás prioritás-területei már eleve predesztináltak. A projekttevékenységek között a „soft” projektek voltak túlsúlyban. A „hard” projektek aránya 40% ebből infrastruktúra-építés 18%, -tervezés 13%, egyéb építés 9%. A soft projektek aránya 60%, amelyek képzéseket, felméréseket, tanulmányok készítését, turisztikai projekteket, gazdasági

együttműködést, környezetvédelmet, sporttevékenységeket takarnak. A nyertes projektek közül az 1. prioritás keretében, ami az infrastruktúra-fejlesztést jelentette, a források több mint 70%-a került lekötésre, ami jól mutatja, hogy milyen mértékben volt szükség a határ menti infrastruktúra javítására. (2. táblázat)

Ha a nyertes projekteket szervezeti szempontból vizsgáljuk, akkor a Phare programhoz képest sokkal tarkább a kép: az élen az egyesületek és az oktatási intézmények állnak, őket követik a községi önkormányzatok, a tartományi kormányzat és a közvállalatok, s végül a vállalkozás-fejlesztési központok. A Phare-programhoz képest a községi önkormányzatok jelentősen visszaestek, az egyesületek tartották magukat, míg az oktatási intézmények és a tartományi kormányzat jelentősen előretört.

2. táblázat: Az Interreg programban nyertes pályázatok száma és a lekötött támogatási források

		HU-SCG/05/01		HU-SER/06/02		INTERREG 2004-2006
Intézkedés	Db	EUR	Db	EUR	Db	EUR
1.1.	3	3 110 337	0	0	3	3 110 337
1.2.	4	2 727 012	10	1 587 242	14	4 314 254
2.1.	2	1 119 590	2	374 520	4	1 494 111
2.2.	3	208 898	3	142 551	6	351 449
2.3.	2	523 276	4	176 219	6	699 495
2.4.	3	288 929	3	103 153	6	392 081
Összesen:	17	7 978 043	22	2 383 684	39	10 361 727

Forrás: Hungary/Romania and Hungary/Serbia&Montenegro, 2004-2006 Final programme evaluation

Az Interreg Szomszédsági program volt a szerbiai pályázók számára elérhető első uniós forrás. A program keretében partnerségben beadott közös, tükör- vagy különálló pályázatok kidolgozása, majd megvalósítása során a szerbiai fél is megtanulta azokat a szabályokat, tudnivalókat és lehetőségeket, amelyeket a magyar fél már jóval előbb tudott. A tapasztalatátadásban és a kétoldalú kapcsolatok kialakulásában és elmélyülésében is nagy szerepet játszott ez a program.

A megvalósítás során egyértelművé vált, hogy a program prioritásai létező, valós problémák megoldását segítették elő. A pályázatok beérkezése után az egyes intézkedésekben átlagosan ötszörös túljelentkezés volt tapasztalható, legnagyobb túlpályázás az „Üzleti infrastruktúra és közös üzleti szolgáltatások fejlesztése” (tizenegyszeres túljelentkezés), illetve a „Együttműködés elősegítése a K+F és az oktatás területén” (hatszoros túljelentkezés) című prioritásokban volt.

A pályázattalási folyamatot jelentősen akadályozta a centralizált államberendezkedés, amely elsősorban a szerb fél munkáját nehezítette, illetve a közös döntési folyamatokat akadályozta. Ezen túl a megvalósítás akadályát jelentette Szerbia Európai Unióhoz való viszonya, az unióstól távoli gondolkodásmód. Jelentős előny volt viszont a partnerség kiépítésében a magyar kisebbség jelenléte, illetve a Magyarországra áttelepült vajdaságiak szerepvállalása.

A programdokumentumban lefektetett prioritások alapján a gazdasági együttműködés, az infrastrukturális fejlesztések, valamint a környezetvédelem területén kerültek megvalósításra sikeres projektek. A gazdasági együttműködés terén a Szabadkai Kis- és Középvállalkozásokat fejlesztő ügynökség a szegedi Dél-alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökséggel (DARFÜ) közösen a szerbiai és magyarországi kis- és középvállalkozások, valamint vállalkozókat segítő intézmények együttműködését kívánta elősegíteni. Hasonló témájú projekt volt Mórahalom és Temerin közös pályázata, melynek célja a határ menti gazdasági kapcsolatok erősítése, a kereskedelmi kapcsolatok és kooperáció fejlesztése volt a szerb-magyar határ mentén

tevékenykedő kis és közepes mezőgazdasági vállalkozások között. A „Déli határszakasz felszíni vizeinek jó környezeti állapotának megőrzéséhez szükséges akcióterv” című projekt a környezetvédelmi prioritáshoz kapcsolódott. A projekt általános célkitűzéseként olyan intézkedési csomag kidolgozását fogalmazta meg, melynek megvalósításával a környezeti potenciál egyrészt javítható, másrészt annak fenntarthatósága az érdekeltek anyagi hozzájárulásával biztosítható. A Palics–Ludas Közvállalat és a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság által végrehajtott tükörprojekt egy egységes oktatási, kutatási és promóciós programokkal rendelkező, határon átnyúló természetvédelmi terület létrehozását célozta.

Román-Szerb határon átívelő programok

A Románia és Szerbia közötti határon átívelő együttműködésben tartalmi előrelépést az Unió Szomszédsági programjai hoztak. Ezzel a határterületek kohéziójának megteremtése válhat valóra a közös akciók tervezésén keresztül, és azok hosszú távú fenntartása további fejlődést eredményez.

A délkelet-európai stabilitási egyezmény által támogatott és a nagyikindai Banet civil szervezet által végrehajtott projekt Magyarország, Szerbia és Románia (valamikor a Bánsághoz tartozó) területeinek együttműködését kívánta előmozdítani. A projektben a térség különböző kulturális közösségeihez tartozó fiatalok civil szervezetei vettek részt.

A PHARE szomszédsági programjába Szerbia és Románia 2004-től kapcsolódott be. Az első kis projekteket támogató pénzügyi keret 4 millió eurót tett ki, amelyhez 1,27 millió euró nemzeti hozzájárulást allokáltak. A program célja a gazdasági és társadalmi fejlődés és kohézió megteremtése volt. A jogosult terület Romániában Temes, Krassó-Szörény, Mehedinc megyék, míg Szerbiában a kelet-szerbiai bori és branicsevói körzet illetve a vajdasági észak-, dél- és középbánáti körzet. A pályázati kiírásra összesen 228 projektet nyújtottak be, ebből 58 került finanszírozásra a PHARE CBC és a román kormány által, míg 20 pályázatot a CARDS alap finanszírozott, a szerbiai pályázók számára.

A program második pályázati felhívásában már csak helyi közvállalatok és turisztikai szervezetek nyújthattak be pályázatokat, helyi gazdaságfejlesztési és szociális program keretében. Két közös projekt került elfogadásra: határon átnyúló együttműködési hálózat kialakítása a megyei gazdasági fejlesztési és támogatási ügynökségek létrehozása révén. A projekt keretében a felek (Nagybecskereki, Pancsovai, Pozsareváci és Resicabányai Kereskedelmi Kamara, valamint a Krassó-Szörény megyei tanács) a két ország közötti üzleti kapcsolatok fejlesztését tűzték ki célul. A másik projekt a Temes, Krassó-Szörény megyei és szerbiai közvállalatok közötti együttműködés a regionális árvíz-megelőzési és -védelmi rendszer kialakítására.

A Románia–Szerbia és Montenegro Szomszédsági Program (2004-2006) a Magyarország-Szerbia-Románia Szomszédsági program részeként indult el. A romániai oldalon a forrást a Phare CBC-program biztosította, míg a szerb oldalon a CARDS-program. A romániai Európai Integrációs Minisztérium és a szerbiai Európai Újjáépítési Ügynökség (amely Szerbián belül az összes Európai Uniós támogatást koordinálta s egyben a CARDS-program kezelője) – hosszú előkészítés után – csak 2006 nyarán jelentette meg az első, a 2004-es évre vonatkozó pályázati felhívását. Ezek után már felgyorsultak az események, mert késő ősre megjelent már a következő, a 2005-ös is) (Nagy 2007).

A 2004-es évben elérhető források nagysága romániai részről 3,80 millió €, míg szerbiai részről 2,73 millió € volt. A program általános célja a két ország közötti gazdasági-társadalmi fejlődés kiegyenlítése és a határon átívelő együttműködés erősítése volt.

Ezen belül két kiemelt prioritási területet jelöltek meg:

1. Lokális gazdasági és társadalmi fejlődés (szerbiai forrás: 2,23 millió €)
2. „People to people” akciók - az ún. kis-projekt alap (szerbiai forrás: 0,50 millió €)

Az első prioritást további négy intézkedésre bontották:

- 1.1. Gazdasági és mezőgazdasági együttműködés (szerbiai forrás: 0,49 millió €)
- 1.2. Lokális szakszolgálatok együttműködése (szerbiai forrás: 0,26 millió €)
- 1.3. Környezetvédelmi és helyi infrastruktúra fejlesztése (szerbiai forrás: 0,86 millió €)
- 1.4. Turizmusfejlesztés (szerbiai forrás: 0,59 millió €)

A két prioritás között fajsúlyosan megmutatkoztak a finanszírozási különbségek is: ugyanis amíg az első prioritás esetében a támogatás nagysága a szerbiai oldalon 50 000 – 300 000 € volt (10 %-os önerő mellett), addig a második esetében ez csak 10 000 – 50 000 € közötti (az önerő is csak 5 %-os). Pályázatot csak non-profit szervezet (önkormányzatok, intézmények, civil szervezetek stb.) nyújthattak be.

A 2004-2006-os programozási periódusban megjelent 3 pályázati kiírás közül az első pályázatra (2006 tavaszán) összesen 49 projektötlet érkezett be, amelyből szerb részről tizenötöt talált támogatásra alkalmasnak az értékelő bizottság, összesen 2 144 525,29 euro értékben. A második kiírásra (2006 szeptemberében) összesen 86 kidolgozott projektötlet érkezett be, amelyből szerb részről 17 került támogatásra, összesen 1 075 122,61 euro értékben. A harmadik kiírásban (2007 októberében) 124 projektötletből 49-et talált alkalmasnak finanszírozásra az értékelő bizottság, de csak 21 kapott támogatást a források szűkössége miatt. Ebben a körben összesen 1,4 millió euró támogatást allokáltak a szerbiai pályázók.

Az első kör pályázó szervezeteit vizsgálva egyértelmű a települési önkormányzatok túlsúlya: a 15-ből 9 községi önkormányzat, majd őket követik az intézmények (2 múzeum és egy iskola), illetve a civil szervezetek (szintén 3 darab). A nyertes projektek számát tekintve abszolút csúcsstartó a verseci önkormányzat (4 projekttel), valamint a pozsareváci múzeum (2 projekttel). (Meglehetősen visszás, hogy a nyertes projektek 40 %-át mindössze két pályázó adja.) Területileg vizsgálva: 5 projekttel Versec áll az élen, s leszakadva követi Pozsarevác és Nagybecskerek 2-2 projekttel. Ezenkívül van még nyertes pályázat Törökkanizsáról, Csókáról, Szécsányból, Zagubicáról, Borról és Negotinból.

A projektek elsősorban négy témakört foglaltak magukba: (1) a kulturális együttműködést, (2) a KKV-k közötti együttműködést, (3) az idegenforgalmat, valamint (4) a környezetvédelem fejlesztését.

A kulturális együttműködés a szocializmusban, majd pedig a 2000-es évek elejéig csak korlátozott volt a két ország között, elsősorban az állami engedélyezési kötelezettség fékező hatásának köszönhetően. A határon átívelő programok elindulásával ez megváltozott, és több kulturális együttműködés indult meg. Ezek közül a legjelentősebb a Zsombolya és Nagyikinda által realizált program, melynek keretében személyek és kultúregyesületek közötti kapcsolatok kialakítása volt a cél, rendezvények, népművészeti alkotóműhelyek, kiállítások, konferenciák segítségével. Szintén jelentős „A bánági kulturális turizmus fejlesztése – határon átnyúló kihívás” című projekt, melyet egy-egy temesvári, verseci és nagybecskereki civil szervezet valósított meg.

A KKV-k közötti együttműködés már a DKMT keretében megindult, aminek a határon átívelő projektek további lendületet adtak. Ilyen nyertes projekt a zsombolyai Banat-Ripensis Mikrorégiós Egyesület, melynek partnere a törökkanizsai Mezőgazdasági Fejlesztési Központ volt.

Az idegenforgalom területén a már említett kulturálisturizmus-fejlesztési projekt emelkedik ki. Ennek célja a történelmi Bánág kulturális örökségének ápolása és idegenforgalmi hasznosítása. Hasonló projektet valósított meg Lugos és Versec is, ők a helyi és regionális turisztikai potenciál kiaknázását tűzték ki célul. A Banat 22 projekt keretében Temesvár és Pancsova együttműködésével a Bánágból 22 turisztikai attrakciót (objektumokat, helyi idegenforgalmi eseményeket) kapcsoltak be a régió idegenforgalmába.

A környezetvédelmi projekteket a „határon áterjedő szennyezések” indokolják. Bár a '90-es évek elején csökkent az ipari termelés, de Románia Uniós csatlakozásával új ipari befektetések kezdődtek az Arad-Temesvár tengelyen, ami újabb kockázatokat hordoz magában. A környezetvédelmi együttműködések uniós támogatása elsősorban a tájékoztatásra és a megelőzésre fókuszál. Ilyen projekt a verseci és a határ másik oldalán lévő romániai települések közös projektje, melynek keretében a szélenergia hasznosításának lehetőségét modellezték. A Temes és a Béga folyó rehabilitációja és megvédése is gyakran megjelenő témája volt a pályázatoknak. A Temes ökoállapotának közös feltérképezését kezdte el a pancsovai és karánsebesi önkormányzat, melybe Nagybecskerek mellett még 15 folyóparti település is bekapcsolódott. A Temes árvízvédelmét megalapozó és az árvízveszélyt csökkentő stratégia is elkészült. Ettől jelentősebb projekt volt a „Néra-völgy - Duna - Labudovo - Okeno határon átnyúló védett terület közös menedzsentjének terve” című dokumentum, mely a romániai Vaskapu Természeti Park és a Delibláti-homokhátság Természetvédelmi Rezervátum fenntartásának összehangolását hivatott irányítani. E projekt keretében kidolgozták a Vaskapu Nemzeti Park területén található Néra-Duna természetvédelmi övezet közös menedzsenttervezetét, valamint egy határon átnyúló ökoidegenforgalmi programot.

Felmerül a kérdés, hogy ezek a programok milyen mértékben hatottak a két régió közötti kapcsolatok fejlődésére. Erre a kérdésre a legegzaktabb választ két sikeresen megvalósult program bemutatása adja. Az első elemzett projekt megvalósítására a magyar-szerb program első kiírásában került sor, tehát akkor, amikor ezek a pályázók voltak Szerbiában az első uniós pénzhez jutók, és ennek megfelelően úttörő szerepet játszottak a források lehívásában, valamint a szerb intézményi bürokrácia (amely egyáltalán nem volt tisztában az uniós források allokálásának folyamataival) tévelygéseinek akadályait is legyőzték. A második projekt a román-szerb program első kiírásában jelent meg, de ez már a magyar-szerb után következett jó egy évvel, tehát az irányító hatóság már megfelelő tapasztalatokkal rendelkezett a projekt végrehajtásához, viszont a szerb-román viszonylatban ez volt az első pályázati kör, ami szintén megnehezítette a projektvégrehajtók dolgát.

A projektek hatásai a területi fejlődésre – következtetések – javaslatok a további együttműködésre

Megvizsgálva az eddig lezajlott határon átívelő programok struktúráját, azok céljait, és a megvalósult projektek eredményeit, kijelenthetjük, hogy *Vajdaság számára még jelentős erőforrások allokálására van szükség*, hogy bármilyen kézzel fogható eredménye legyen az összlakosság szempontjából a határ menti programoknak. A 2007-2013-as programozási időszakban várható fejlesztési források *magukban hordozzák a fejlődés lehetőségét*, de további előcsatlakozási forrásallokációra van szükség ahhoz, hogy a térség utolérje szomszédai teljesítményét.

Az egyáltalán nem vitatható, hogy az eddig beérkezett, hozzávetőlegesen 10 millió euró fejlesztési forrás *megfelelő helyekre került*, de ezek csak *lokális, egy-egy helyi közösség, vagy jobb esetben község/város* szempontjából voltak eredményesek.

A nyertes projektek elsősorban a vidéki társadalom számára nyújtanak fejlődési lehetőséget, ami a vajdasági demográfiai jellemzőkből kiindulva természetes is. A végrehajtott projektek tevékenységének elemzéséből kiderül, hogy szükség van *a humán erőforrás* fejlesztésére. A „hard”, infrastrukturális projekteken kívül szinte az összes projekt típusban van valamilyen képzés, amelyre széles körű *igény is mutatkozott* az eddigi végrehajtás során. A vajdasági és ezen belül elsősorban a vidéki szaktudás hiánya nagyban hátráltatja mind a gazdasági, mind a területi fejlődést. Az eddig lezajlott és az előttünk álló programok során a programozáskor felismerték ezt, és ezzel meg lehet a későbbi időkre alapozni azt a humán erőforrás háttérrel, amelyre építve a területi fejlődés *kiegyensúlyozottabb* lesz. Az Unió

nem ingyen adja a fejlesztési forrásait, hanem befektetésnek tekinti azt, ami a későbbiek során megtérül. A humán erőforrásba való befektetés az egyik legjobban megtérülő ágazat, ha a befektető az általa kiképzett szakemberek tudását a későbbiekben is hasznosítani tudja. Ebben az esetben ez a szűk keresztmetszet, mivel nem lehet garantálni, hogy az a projektek által ide befektetett pénz meg is térül.

Az egyes helyi kompetenciák, lehetőségek kihasználására a fejlesztési források igazán jó lehetőséget nyújtanak, de ezekből jó esetben is csak az adott helyi közösség tud profitálni. Az elmúlt 6 év, amióta uniós fejlesztési források érkeztek a térségbe, megmutatta, hogy vannak *igazán életképes, a lehetőségekkel élni tudó közösségek* illetve szervezetek, melyek fejlődéséhez nagyban hozzájárulnak a *külső források*. Az egyes pályázati kiírásokra történő túljelentkezés is azt bizonyítja, hogy megvannak azok az alulról jövő kezdeményezések, amelyek jól kidolgozott projektekkel és megfelelő infrastruktúrával rendelkeznek ahhoz, hogy fel tudják használni a támogatási forrásokat. Ez az *abszorbeálási készség nagyobb*, mint a forráskeret. A fejlesztési célokat nem tudja kielégíteni az uniós támogatási keret, nem beszélve arról, hogy Szerbia esetében maga az állam nem társfinanszírozza a projekteket, a pályázóknak kell a 85% támogatás mellé hozzátenni az *önrészt*, s mivel itt nem profitorientált intézményekről van szó, ez sok esetben problematikus, viszont kiszűri azt a réteget, amely nincs felkészülve a projektek megvalósítására.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy sok esetben e kezdeményezések magyar-magyar kapcsolatok keretében bontakoznak ki. A három országban élő magyar nemzetiségű emberek közötti együttműködés a határ menti programok *indukálója*. A végrehajtott tevékenységek sok esetben létrehozták azt az *összefogást* és megalapozták a helyi közösségekben belül azokat a lehetőségeket, amelyeket kihasználva már az Uniós támogatás nélkül is gazdasági *fejlődés* érhető el. Ez az út viszont a térségben élő és működő más közösségek számára is példaértékű lehet, hiszen ha látják a fejlődési irányokat, a megvalósult programokat, akkor ők is létrehozzák a *fejlesztési csoportjaikat*, amelyek a későbbiek során további sikeres fejlesztéseket hajtanak végre.

Jelen pillanatban legnagyobb problémának mutatkozik, hogy az egyes projektek *utánkövetése, a fenntarthatóság ellenőrzése nem megoldott*. Hiába költenek el sok százezer eurót általában a szoft projektekre, ha azoknak *nincsenek hosszú távú eredményeik*, akkor a pénz csak elfolyt, de *nem volt megfelelő befektetés*. Az infrastrukturális projekteknel kézzelfoghatóak, mérhetőek az eredmények, de sok esetben ez kevés.

A határ menti projektek elsődleges feladata kell, hogy legyen, amellet, hogy a perifériális területek fejlesztését célul tűzi ki, illetve a határon átívelő *kapcsolatokat erősíti*, hogy Szerbia esetében megalapozza a lehetőséget a későbbiek során elérhetővé váló előcsatlakozási alapok támogatásainak minél nagyobb lekötésére.

Jövőbeni fejlődési-együttműködési lehetőségek - EGTC és/vagy ECG létrehozása

Ahhoz, hogy az eddigi fejlesztési programok ne maradjanak a pusztába kiáltott szó szintjén, további erőteljes fejlesztési folyamatokat kell a Vajdaságban beindítani. Erre kiváló lehetőséget teremtenek az előcsatlakozási alapok balkáni országok számára elérhető határon átívelő komponensei. Az ezekhez való kapcsolódással fel lehet készülni a társulási folyamat megindulása után elérhetővé váló további források megkötésére.

Az Interreg Szomszédsági programot a 2007-2013-as programozási időszakban az IPA program váltotta fel. Annak ellenére, hogy ez a program a 2007-2013-as programozási időszakra vonatkozik, magyar-szerb viszonylatban az első pályázati kiírásokra csak a 2009 év végén került sor. A programozási időszak első felében a határ menti projektek támogatására összesen 50 millió euró áll rendelkezésre, így azt lehet előrevetíteni, hogy a két régió közötti kapcsolatok mind a kormányzat, mind a civil szféra, mind a gazdaság részéről jelentős fejlődés előtt állnak.

Kérdésként merül fel, hogy melyek azok a lehetőségek, amelyek a már meglévő kapcsolatokat tovább tudják fejleszteni, illetve melyek azok a problémák, melyeket a határon átívelő projektekkel tudnak a határ menti közösségek közösen megoldani. A válasz a területi együttműködés egészére nagy hatást gyakoroló Európai Területi Együttműködési Csoportosulás (EGTC), vagy Szerbia esetében az Eurorégiós Együttműködési Csoportosulás (ECG) létrehozása lehet.

Az EGTC-jogszabály megalkotása egy több éves előkészítő folyamat eredménye. Létrehozásának két fő oka volt: az eurorégiók erősödése és az INTERREG-program szükségessé vált reformja. Az EGTC ahhoz hasonló társulás, mint amilyenek Magyarországon a kistérségi társulások (de azokkal nem azonos forma). Az EGTC jogi személy, a csoportosuláshoz való csatlakozás önkéntes. Tagjai lehetnek az Európai Unió tagállamai, regionális hatóságok, helyi hatóságok, közjogi intézmények, illetve a felsorolt szervezetek által alkotott társulások. A tagoknak legalább két EU-tagállam területén kell elhelyezkedniük. Nem uniós, ún. "harmadik állam" nem lehet az EGTC tagja, azonban regionális vagy helyi hatósága, közjogi intézménye (külön megállapodás, illetve megengedő nemzeti jogszabály megléte esetén) igen, erre a fennálló problémára ad megoldást az ECG. Az eurorégiók várhatóan fokozatosan át fogják adni a helyüket olyan EGTC-knek, amelyek nem csak kulturális, sport és egyéb intézményi együttműködésekre törekcsenek, hanem saját intézményeket (kórházakat, mentőszolgálatokat, iskolákat, vállalkozásokat stb.) működtetnek a két (vagy több) érintett tagállam határán keresztül.

Várható, hogy már a 2014–2020 közötti időszakban kiemelt prioritássá válik ezen EGTC-k támogatása az európai területi együttműködés célkitűzésen belül. Figyelemreméltó, hogy a csoportosulásnak képesnek kell lennie mind a Közösség által társfinanszírozott együttműködési programok (ERFA, Strukturális Alapok), mind a kizárólag tagállami vagy szubállami szinten kezdeményezett programok keretében az együttműködés menedzselésére, végrehajtására. Ezáltal lehetőség nyílik a résztvevők igényeinek megfelelő, és nem a közösségi források leihívhatósága által gerjesztett területi együttműködés kialakítására, másrészt a Közösség is lehetőséget nyer a közösségi pénzalapoktól független együttműködési programok monitoringjára.

Fontos hangsúlyozni, hogy az EGTC mint közösségi eszköz a területi együttműködés mindhárom – határokon átnyúló (*cross-border*), transznacionális (*transnational*) és interregionális (*interregional*) – formája esetében alkalmazható, vagyis az ilyen együttműködést megvalósító partnerek is életre hívhatják. A csoportosulásra a Rendelet, a csoportosulást létrehozó egyezmény, a csoportosulás alapszabálya, valamint (a rendelet rendelkezései által nem, vagy csak részben szabályozott kérdésekben) azon állam jogszabályai vonatkoznak, melyben a csoportosulás székhelye található.

A csoportosulás a tagok által az egyezményben ráruházott feladatokat látja el a Rendelet keretein belül. A feladatoknak elsősorban a gazdasági és társadalmi együttműködés megerősítését célzó területekre kell összpontosulniuk.

Az ECG-ről szóló szabályozás nagyjából hasonló elemeket tartalmaz, bizonyos területeken azonban hozzáadott értéket hordoz az EGTC-struktúrához képest. Ezek közül – Magyarország szempontjából – a legfontosabb az, hogy míg egy EGTC-ben legalább két EU-tagállam területi entitásának kell részt vennie, addig ECG létrejöhet egy uniós és egy nem uniós ország között is. Ez azt jelenti, hogy például szerbiai önkormányzatok kizárólag magyarországi partnerekkel EGTC-t a jelenlegi szabályozás szerint nem, viszont ECG-t – ha az ET-szabályozás megszületik, majd Magyarország és Szerbia is ratifikálja – létrehozhatnak. Ez a hozzáadott érték azonban megszűnik, ha az Európai Bizottság – a rendelet 2011-es felülvizsgálata során – elfogadja a témával foglalkozói szakértői csoport azon javaslatát, hogy EGTC egyetlen uniós tagállam és egy harmadik ország között is létrejöhessen.

A Vajdaság területén lehetőség van a Szabadka-Szeged-Temesvár, a Baja-Zombor és a Kecskemét-Újvidék tengely mentén elhelyezkedő multilaterális EGTC létrehozására. (Ricz 2009). Ez a három tengely egymásra épülve, egy közös fejlesztési stratégiát kialakítva nagy

lehetőségeket rejt magában. Jelen pillanatban elsősorban az egész határ régióból minden szempontból kiemelkedő Szeged-Szabadka-Temesvár tengelyre kell fókuszálni. E három város egymáshoz való viszonya fogja meghatározni a határtérség hosszú távú fejlődését, legyen az bármilyen irányú is. Az ma még kérdés, hogy egymással közös úton indulnak-e el, vagy pedig elválnak útjaik. Bár az elválást nehezen lehetne elképzelni, mert nem csak a történelmi múlt, hanem a természeti és társadalmi viszonyok is a közös haladást determinálják. E három város és a Baja-Zombor tengely mellett, a határszakasz mindkét oldalán kisebb települési gócpontokat tudunk meghatározni. Ilyenek Bácsalmás, Kiskunhalas, és Mórahalom illetve Topolya, Kishegyes, Magyarkanizsa, Zenta és Ada. A szerb-román szakaszon pedig, Nagykikinda, Magyarcsernye, Bégaszentgyörgy, Szécsány és Versec, hozzá kapcsolódva Nagyszentmiklós, Zombolya, Temesvár, illetve Resica. Ezek a kistérségi központok együttműködve további, a fő tengelyt erősítő altengelyeket hoznak létre. Ha továbbgondoljuk a helyzetet, akkor a három ország mellett ezt a fő tengelyt ki tudjuk még nyugatra Horvátország (Eszék) irányába terjeszteni. Ezzel egy, a DKMT-t felülíró, 4 országot magába foglaló, határon átvelő multilaterális fejlesztési tengely jöhet létre. A négy országra kiterjedő csoportosulás pedig egy innovációs fejlesztési régió alapja lehet, melyet megfelelő fejlesztési stratégiával és együttműködéssel prosperáló európai fejlesztési övezetté lehet alakítani.

Az EGTC keretein belül olyan, elsősorban a természetföldrajzi és infrastrukturális problémákra lehet megoldást találni, mint a két ország határának mentén évtizedek óta tervezett, Bajától induló Duna-Palicsi-tó csatorna. Ezzel a meglévő Palics-Tisza csatornán keresztül megnyílhat egy új irány a Tisza felé, nem beszélve az öntözhető területek nagyságának radikális növekedéséről (Nagy 2002). Közösen kell fellépni a Bácskai homokhátság elsivatagosodása ellen, illetve olyan más kérdésekben, amelyek csak közös erővel oldhatók meg. Továbbá a szerb-román szakaszon a Béga és a Temes folyók szabályozását is csak ezekkel az együttműködésekkel lehet eredményesen végrehajtani. Gazdasági kérdésekben a közös ipari parkok, klaszterek, beszállítói láncok kiépülésére van lehetőség. Jól tudjuk, hogy a területek közül a legfejletlenebb Vajdaság, tehát neki áll legjobban érdekében, hogy létrejöjjön ez az együttműködés, de éppen a geopolitikai helyzete miatt, mindhárom partnerország számára is nagy lehetőségeket rejt magában az együttműködés, legyen az gazdasági, infrastrukturális, vagy környezetvédelmi.

Míndezekre a felmerült problémákra csak abban az esetben tudunk adekvát választ adni, ha a most meglévő kapcsolatokat még szorosabbra fűzzük, és ehhez egy irány létezik csupán: Szerbia uniós integrációja. Ha ez megtörténik, akkor az Európai Unió keretein belül a két régióban rejlő potenciálok közös kiaknázása nagy lehetőségeket rejt magában.

Irodalomjegyzék:

Baranyi B. (szerk.) (2008): *A határmentiség kérdőjelei az Északkelet-alföldön*, MTA RKK, Pécs. Final programme evaluation, VÁTI Hungarian Public Nonprofit Company for Regional Development and Town Planning, Hungarian Academy of Sciences Centre for Regional Studies, West Hungarian Research Institute, 2009.

Határok Nélkül Az INTERREG IIIA Közösségi Kezdeményezés, Magyarország-Szerbia Montenegró Határ menti Együttműködési Program keretében megvalósult fejlesztések – 2004-2006, VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Közhasznú Társaság, Budapest, 2008.

Hegedűs D. (2006): *A határokon átvelő együttműködés nemzetközi jogi háttere I.* Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítvány, Budapest.

Hungary/Romania and Hungary/Serbia&Montenegro, 2004-2006.

- Izvestaj o medjunarodnoj pomoći Republici Srbiji u 2006 godini, Ministarstvo za ekonomske odnose sa inostranstvom, Beograd, 2006.
- Izvestaj o medjunarodnoj pomoći Republici Srbiji u 2007 godini, Ministarstvo finansija, Beograd, 2008.
- Izvestaj o medjunarodnoj pomoći Republici Srbiji u 2008 godini, Ministarstvo finansija, Beograd, 2009
- Magyar-magyar célok a határmenti együttműködési programokban I. Adaptatio-M Kft, Budapest, 2006.
- Magyar-magyar célok a határmenti együttműködési programokban I. Mellékletek, Adaptatio-M Kft, Budapest, 2006.
- Majoros A. (2009): *A többszintű területi együttműködés lehetőségei és akadályai*, Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítvány, Budapest.
- Nagy I. (2001): Cross-Border Co-operation in the Border Region of the Southern Great Plain of Hungary. Pécs: Centre for Regional Studies, 72 p.
- Nagy I. (2002): Mogućnosti bilateralnog prostornog planiranja u Jugoslovensko-madžarskom pograničnom geoprostoru. In: *Problemi revitalizacije pograničnih krajeva Jugoslavije i Republike Srpske*. Ed.: Stanković, S. Beograd: Geografski Fakultet.
- Nagy I. (2007): Együttműködésen alapuló területi tervezés és területfejlesztés Magyarországon és a Vajdaság határrégiójában. In: *Határkonstrukciók magyar–szerb vizsgálatokról*. Szerk. Timár J. Békéscsaba: MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet Békéscsabai Osztály.
- Nagy I. (2009): Dél-Erdély és Szerbia határ menti együttműködése. In: *Dél-Erdély és Bánság*. Szerk. Horváth Gy. Pécs–Budapest: MTA Regionális Kutatások Központja, Dialóg Campus Kiadó. (A Kárpát-medence régiói, 9.)
- Ricz A. (2009): Egy határon átívelő régió (EGTC) kialakításának lehetőségei a szerb-magyar határtérségben, *Central European Journal of Regional Development and Tourism* Vol. 1.
- Régióin innen határon túl határon átívelő projekt támogatások, 2004-2006, VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Közhasznú Társaság, Budapest, 2008.
2007. évi XCIX. Törvény az európai területi együttműködési csoportosulásról <http://portal.cor.europa.eu/egtc/en-US/Projects/Pages/welcome.aspx> 2011. 03. 02.
- A DKMT Eurorégió Fejlesztési Stratégiája, www.dkmt.net, 2010. 04. 23.